

Zit de nieuwe Steve Jobs in de klas?

Stimuleer ondernemend gedrag van kinderen binnen en buiten de klas

Steve Jobs, de drijvende kracht achter Apple, was een ondernemer pur sang. Resultaat? Apple heeft vandaag een omzet die bijna zo groot is als het bruto binnenlands product van België. Misschien zit er ergens bij ons zo'n nieuwe Steve Jobs in de schoolbanken, maar wordt zijn ondernemerstalent niet gestimuleerd door zijn omgeving. In ons land wordt trouwens maar twee procent van alle mensen ondernemer. En dat terwijl we allemaal zulke actieve en ondernemende kleuters waren. Waar loopt het mis en hoe kan het beter?

“Om later sterk uit de hoek te komen in een onvoorspelbare wereld, is het nodig dat kinderen creatief zijn, dingen durven doen én ondernemend gedrag ontwikkelen.”

In een klas van zevenjarigen zit achteraan een meisje dat haar schooltaken niet schitterend doet. Precies daarom hebben ze haar maar op een van de achterste banken gezet. Op een dag vraagt de leraar de kinderen in de klas tekeningen te maken. Ze mogen tekenen wat ze willen. De leraar komt voorbij de bank van het meisje en vraagt wat ze aan het tekenen is. “Ik maak een tekening van god”, antwoordt ze. De leraar fronsht het voorhoofd: “Maar niemand weet hoe god eruitziet!” Het meisje twijfelt niet: “Dat zullen ze dan over een minuutje weten.”

Het is een anekdote die de creativiteitsexpert Ken Robinson ooit vertelde in een van de meeste bekeken TEDtalks. In dat praatje toont hij aan hoe sterk het westerse onderwijs- en opvoedingssysteem de creativiteit van kinderen ondergraaft. Robinson stelt dat we kinderen laten studeren om diploma’s te behalen. Braaf zijn, ja knikken, de leerstof reproduceren en altijd binnen de lijntjes kleuren zijn voldoende om dat traject te doorlopen. Maar om later sterk uit de hoek te komen in een onvoorspelbare wereld, is het nodig dat kinderen creatief zijn, dingen durven doen én ondernemend gedrag ontwikkelen.

Hoe doen we dat? Een Effecto-studie van het Flanders DC Kenniscentrum aan Vlerick Leuven Gent Management School onderzocht de bestaande theorieën en voerde ook een schriftelijke enquête uit bij 150 leerlingen uit Gent.

Het zit niet altijd in de genen

Word je geboren als ondernemer of niet? Ga even op het internet zoeken en je vindt zinnen als “Ik heb veel geleerd van mijn vader over het ondernemerschap”, “Mijn vader was een kleine ondernemer” of “*She credits her mother for her entrepreneurial spirit*”. Misschien is ondernemerschap een echte familietrek- en zaak. Klopt niet, leert wetenschappelijk onderzoek. Je natuurlijke DNA bepaalt je toekomst maar voor een deel. Bij jongens zou

de genetische invloed trouwens kleiner zijn dan bij meisjes. Het is belangrijker dat de omgeving ondernemerschap stimuleert of ondersteunt. Ouders fungeren dan als carrièremodel en kunnen indirect de beroepsinteresses van hun kinderen beïnvloeden. Kinderen observeren en imiteren hen. Ook interessant: uit onderzoek komt naar voren dat de ondernemingszin van eerstgeborenen groter is dan de ondernemingszin van jongere broer(s) of zus(sen). Dat zou gewoon komen doordat de ouders de lat voor het oudste kind hoger leggen.

Shakespeare kan beter voor taal

We kunnen ondernemingszin bij kinderen al op heel jonge leeftijd ontwikkelen. Meer zelfs, als dat niet op jonge leeftijd gebeurt, zullen latere initiatieven weinig tot geen effect hebben. Maar een nieuwsgierig kind zal niet sowieso ondernemer worden. Er is een omgeving nodig die het stimuleert om een ondernemende persoonlijkheid te worden. Die omgeving bestaat uit drie groepen: leraren, familie en leeftijdsgenoten.

Mensen uit het onderwijs hebben een belangrijk aandeel in het proces om kinderen ondernemingszin bij te brengen. Toch is het voor leraren niet altijd gemakkelijk. Stel dat je Shakespeare in je klas hebt. Volgens de regels van het onderwijs moet je hem af en toe tot de orde roepen. Of hij zich wat duidelijker kan uitdrukken, alstublieft! En met een Picasso in de schoolbanken verloopt het ook niet altijd vlotjes. Hij kan heel mooi tekenen als hij wil. Maar hemeltje, waarom altijd zulke rare vogels op papier zetten?

Toch zijn er mogelijkheden. Scholen uit het basisonderwijs in Vlaanderen staan niet met lege handen om ondernemingszin te stimuleren. Ze hebben nu al enkele programma’s: denk aan ‘De Droomfabriek’ en ‘Kid@Bizz programma’ (Vlajo) en de ‘Koffer vol ondernemingszin’ van Unizo.

Als het niet mag, kan het dan anders?

Maak als leraar van die programma's gebruik om de kern van ondernemingszin bij kinderen aan te wakkeren. Je kunt vier cruciale gedragingen bij kinderen stimuleren die ondernemersgedrag voorspellen: leiding geven, creatief zijn, verkopen en ruilen (het zogenoemde transactionele gedrag) en non-conformistisch handelen. Deze set gedragingen is ook in brede zin belangrijk voor de algemene vorming van kinderen in onze maatschappij. De schoolregels houden sommige van die gedragingen echter tegen. Tijdens de hoogdagen van de Pokemon-kaarten was het in veel scholen verboden om ze mee te nemen naar school en met vriendjes te ruilen. Toch kunnen kinderen op zulke momenten hun transactionele vaardigheden sterk leren ontwikkelen. De acties van de voorbije jaren bij warenhuisketen Delhaize met kaarten en knikkers bevestigen dat alleen maar. Kinderen die hun verzameling wilden vervolledigen, moesten mensen aanspreken en naar de ruilmomenten komen. Ideaal om ondernemend gedrag te ontwikkelen.

Non-conformistisch handelen is nog zo'n heikel punt. Iemand die zich niet naar de regels schikt, wordt al snel beschouwd als een dissident. Het uiterste redmiddel voor een school is zo'n figuur buiten te gooien. Paradoxaal genoeg hebben verschillende sterke ondernemers in hun jeugd dat meegemaakt.

Inspraak, ondersteuning, leren uit fouten en vrij spel zijn van groot belang. Vrij spel leidt vaak tot non-conformistisch gedrag, maar het kan positief gestimuleerd worden. Bij een sneeuwbal-engevecht op de speelplaats kun je zo'n spelgedrag verbieden, al kun je evengoed met de kinderen een brainstormsessie houden over hoe ze dit gedrag op een andere manier kunnen invullen. Bijvoorbeeld door een sneeuwballenwerpkraam te bouwen. Zo wordt non-conformistisch gedrag op een positieve manier gekanaliseerd en aangemoedigd. Deze aanpak kun je ook toepassen bij nieuwe trends 'die niet op de speelplaats' horen.

Leerkrachten spelen dus een grote rol om de broodnodige impuls te geven: hoe sterker de ondernemende klaspraktijk is, hoe groter het geloof van de kinderen in eigen kunnen wordt. Ze zijn dan uit zichzelf gemotiveerd en ontwikkelen normen voor ondernemend gedrag.

Doe kinderen 'gevaarlijke' dingen doen

De Effecto-studie van het Flanders DC Kenniscentrum aan Vlerick Leuven Gent Management School verwijst expliciet naar het boek *Fifty dangerous things (you should let your children do)* van de Amerikaanse auteurs Julie Spiegler en Gever Tulley.

Deze Amerikaanse auteurs stellen dat we onze kinderen in hun opvoeding zo angstvallig beschermen dat er ongelukken gebeuren als ze later uit die comfortzone moeten treden. Daarom moedigen ze leraren en ouders aan om kinderen 'gevaarlijke' dingen te laten doen of maken. Laat ze likken aan een 9-voltbatterij, leer ze de kunst van het speerwerpen (zodat ze een sterke motoriek ontwikkelen), geef ze de opdracht om van school naar huis te wandelen, doe ze in een boom klimmen en laat ze met vuur spelen.

Spiegler en Tulley laten kinderen dat doen. Die kinderen hebben schrammen en builen, hun kleren zijn vuil en hun haar is vies. Maar ze hebben wel mogen exploreren en experimenteren, ook met zaken die op het eerste gezicht gevaarlijk of ongewoon lijken.

Als leerkracht of ouder heb je tal van kansen om projecten te creëren die tot de verbeelding spreken en om doe-activiteiten met alternatieve materialen te organiseren. Kinderen verbreden zo hun kijk, ze leren van elkaar en krijgen de kans om hun talenten te ontwikkelen. Het is niet alleen goed voor hun ondernemingszin maar ook voor hun algemene ontwikkeling. Kortom, ze kunnen beter hun mannetje en vrouwtje staan, ze worden meer mens.

Nog meer ideeën om kinderen ondernemerschap bij te brengen

De onderzoekers van het Flanders DC Kenniscentrum aan Vlerick Leuven Gent Management School komen met nog meer ideeën waarmee leraren in de klas en ouders thuis de ondernemingszin van kinderen permanent kunnen aanmoedigen.

Geef structuur

Maak je verwachtingen duidelijk door de kinderen de belangrijkste regels te geven en normen te kaderen. Geef ze positieve feedback door geregeld oprechte schouderklopjes uit te delen. Belanden ze in moeilijkheden? Kom met tips in plaats van oplossingen. Met andere woorden: zeg hoe ze kunnen groeien in wat ze doen en werk in stappen.

Ondersteun autonomie

Gun kinderen tijd om hun mening te geven en laat ze praten. Luister aandachtig naar wat ze vertellen, snoer ze niet voortdurend de mond. Peil naar hun persoonlijke interesses en waarden. Leef je in het perspectief van de kinderen in en gun ze de tijd om zelfstandig problemen te proberen oplossen. Moedig ze aan om door te zetten. Bied ze keuzes aan die ze in staat stellen hun eigen interesses en waarden te realiseren.

Stimuleer hun geloof in eigen kunnen

Geef kinderen genoeg informatie over de complexiteit van bepaald gedrag, de omgeving waarin het gedrag kan plaatsvinden, en de verschillende stappen die nodig zijn om het gedrag te stellen. Licht ook toe hoe ze een bepaalde situatie naar hun hand kunnen zetten.

Creëer situaties waarin kinderen zich kunnen oefenen in verschillende stappen die nodig zijn om bepaald gedrag te tonen. Dat kan zowel in de vorm van actief leren, als door rolmodellen te observeren.

Geef kinderen feedback over de manier waarop ze zich gedragen en hoe ze zich zelf kunnen verbeteren.

Laat ze omgaan met leeftijdsgenoten

Organiseer met de klas of met andere ouders en kinderen bedrijfsbezoeken, ga naar de openbedrijvendag, trek op jeugdkamp en richt je op ondernemende activiteiten. Recent onderzoek toont trouwens aan dat het enorm belangrijk is dat kinderen die ondernemende activiteiten samen doen.

Want hoewel ouders en leerkrachten belangrijke partijen zijn, heeft de omgang met leeftijdsgenoten een grotere invloed op veranderingen in de persoonlijkheid van kinderen. De interactie met klas- en leeftijdsgenoten bepaalt heel sterk de ondernemingszin. Dat werkt zelfs in omgekeerde richting: als de impulsen van school of ouders niet aanvaard worden door leeftijdsgenoten, zullen ze weinig effect hebben.

Creëer rolmodellen

Iedereen weet of kan iets. Stimuleer kinderen om al doende te leren van elkaar. Plaats ondernemende kinderen op een voetstuk en creëer zo rolmodellen aan wie ook minder ondernemende kinderen zich kunnen spiegelen.

Promoot transactioneel gedrag

Transactioneel gedrag stimuleren lijkt niet evident op een lagere school. Je kunt kansen creëren door kinderen met elkaar en anderen in een transactionele situatie te brengen, bijvoorbeeld door ruilbeurzen en rommelmarkten op school te organiseren. Zo blijft het transactioneel gedrag écht, maar kunnen leerkrachten of directie meer sturen als er misbruiken zijn. Werken met transactionele spelletjes in de klas kan helpen om vertrouwd te raken met grotere geldbedragen en te leren omgaan met verlies.

Moedig talent aan

Uniek talent komt vaak tot uiting in non-conformistisch gedrag. Iedereen is goed in iets, heeft een uniek talent, dat in die zin ook niet 'normaal' is. Vaak komen die unieke talenten niet tot hun recht binnen een schoolomgeving.

Creëer daarom op school een vaste plek waar leerlingen hun eigen interesses kunnen tonen, laat unieke talenten meer aanbod komen in de klas, creëer een erkenningssysteem voor buitenschoolse activiteiten of organiseer 'abnormale' dagen, bijvoorbeeld een 'gekkepettendag'.

Op zo'n dag mogen de kinderen naar school komen met een 'gekke pet' die ze zelf gemaakt hebben. Ze kunnen erover vertellen, ze ruilen met de andere kinderen of zelfs combinaties van petten maken. Zo'n aanpak is niet conformistisch en wel positief creatief. Probeer de gekkepettendag uit, want het is écht de moeite waard.

Oproep: trajecten in plaats van projecten

De ideeën hierboven zijn pas nuttig als je ze voortdurend kunt toepassen. Niet alleen in de school, maar ook thuis en in de vrijetijdsumgeving. De ondernemersprogramma's op school volstaan niet omdat ze te beperkt en te eenmalig zijn. Het is de taak van de overheid om een draagvlak te creëren dat de ondernemingszin bij kinderen stimuleert – over situaties en leeftijden heen.

Slotsom: laten we streven naar trajecten in plaats van projecten. Pas dan kan de Steve Jobs van morgen zijn unieke talenten ontwikkelen.

Referentie

Zit de nieuwe Steve Jobs in de klas? Naar een betekenisvol stimuleren van ondernemingszin in het basisonderwijs, Jan Lepoutre, Jacob Vermeire en Eva Cools (Flanders DC Kenniscentrum aan de Vlerick Leuven Gent Management School). Maart 2012.